

CAUDICIFORME SUCCULENTEN 3

Peter Knippels

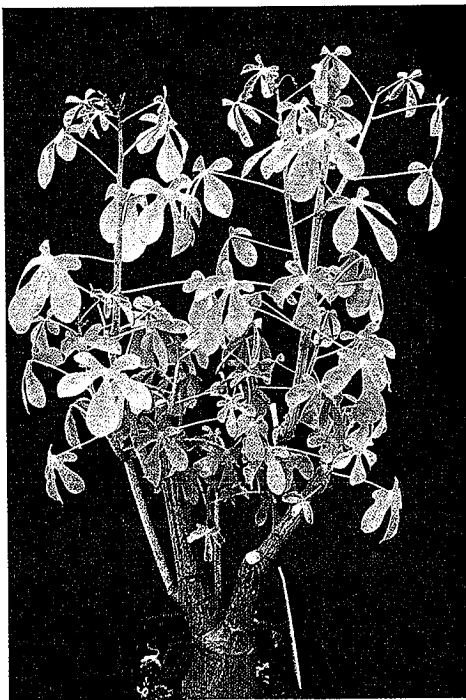
Passifloraceae

De familie der *Passifloraceae* wordt gekenmerkt door "planten met enkelvoudige bladeren die veelal ingesneden of gelobd zijn en die meestal nectariën aan de bladvoet of bladschijf bezitten. De bloemen zijn regelmatig twee- en éénslachtig, vaak groot, met een bijkroon (corona) die zich uit de bloembodem ontwikkelt. Meestal zijn er vijf fertiele meeldraden en daarnaast soms vijf steriele meeldraden (staminodiën). Het vruchtbeginsel is één-hokkig. De vrucht is een bes of een doosvrucht. Het in de vrucht aanwezige zaad heeft een omhulsel: de zaadrok" (Summa, 1973-1978). De familie omvat circa 12 geslachten en ruim 6.000 soorten met als bekende vertegenwoordiger *Passiflora*

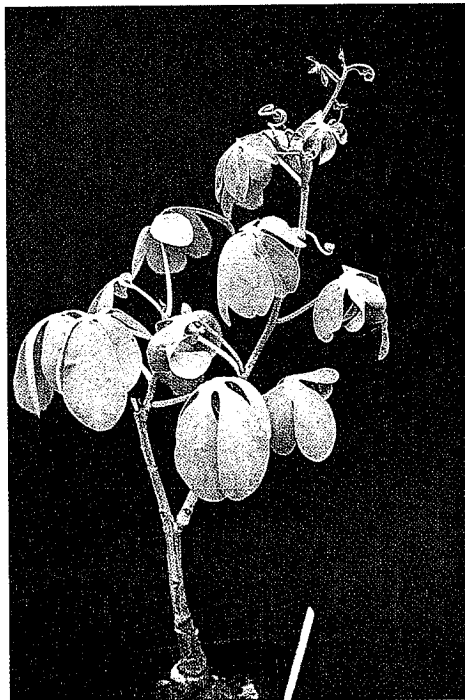
coerulea (de passiebloem). Het bekendste geslacht met caudiciforme vertegenwoordigers in de familie der *Passifloraceae* is *Adenia*.

Het geslacht *Adenia* wordt gekenmerkt door succulente struiken die voorkomen in de kuststroken van Somalië en west, oost en zuid-west Afrika, alsmede op het Arabische schiereiland. De planten vormen een bol- tot kegelvormige caudex die zich voornamelijk boven de grond bevindt. De caudex loopt uit in dunnere, verhoutende, ronde stengels. In de groeiperiode groeien de takken sterk uit en vormen ze hechtranen. In de rustperiode sterft het uiteinde van de nieuw gevormde tak af. In cultuur zijn de planten niet moeilijk. In de groeiperiode verlangen ze een zonnige plaats. In

Adenia fruticosa

Adenia glauca

de rustperiode kunnen de planten bijna geheel droog overwinteren bij een temperatuur van 12 - 15 °C. Indien in het voorjaar de (oksel-)knoppen uitlopen en nieuwe takken vormen, kan gestart worden met watergeven. De *Adenia*-soorten zijn in het algemeen ongevoelig voor dierlijke belagers en kunnen met succes op de vensterbank gekweekt worden.

Vitaceae

De familie der *Vitaceae* (wijnstok-familie) omvat ± 12 geslachten en ruim 700 soorten. In het algemeen wordt de familie omschreven als "klimmende, heesterachtige planten uit de (sub-)tropen, met verspreide, samengestelde bladeren en steunbladeren. Tegenover elk blad staat een rank of bloeiwijze. De kleine groen gekleurde bloemen zijn één- of tweeslachtig en vier- of vijftalig en staan in een cymeuze bloeiwijze. De meeldraden staan op de bloemkronen ingeplant. Het bovenstandige vruchtbeginsel, dat meestal tweehokkig is, ontwikkelt zich tot een besvrucht" (Summa, 1973-1978). De bekendste vertegenwoordiger van deze familie is de druivenstruik (*Vitis sp.*).

Geslachten binnen deze familie met caudiciforme soorten zijn *Cissus* (naar het Grieks "kissos" = klimop) en *Cyphostemma*. Daar deze geslachten erg nauw verwant zijn, worden ze door sommigen onder één noemer geschaard, deze kan zowel *Cissus* als *Cyphostemma* zijn. In het algemeen gelijken de bladeren van de *Cissus*- en *Cyphostemma*-soorten qua vorm op die van de druivenstruik: handvormig (ingesneden of samengesteld).

Cissus verschilt van *Cyphostemma*, doordat bij de *Cissus*-soorten sprake is van gesegmenteerde stengeldelen, terwijl bij *Cyphostemma* de stengeldelen één geheel vormen. Een ander onderscheid wordt gevormd door het feit dat *Cissus*-soorten hechtran-

ken bezitten en dat bij *Cyphostemma*-soorten deze hechtranken ontbreken (Rowley, 1980).

De succulente vertegenwoordigers van *Cissus* komen voor in Tanzania en Kenia. In het algemeen betreft het hier klimplanten met ranken, die soms caudiciform zijn. Een caudiciforme *Cissus* die geen klimplant is, is *Cissus saundersii*. *C. saundersii* vormt een rechtopstaande stam die aan de basis verdikt is. Jaarlijks vormt de plant vanuit de bovenste okselknop nieuwgroei en worden enkele stengelsegmenten en bladeren gevormd. De bladeren zijn opmerkelijk groot (± 10 - 12 cm. in doorsnede), behaard aan de bovenzijde en scheiden aan de onderzijde melksap/honing af. In de rustperiode valt bijna het gehele nieuw gevormde deel af. Alleen het onderste "nieuwe" segment valt niet af en is het restant van de gehele nieuwgroei van één seizoen. Dit betekent dat de plant langzaam groeit. Ook de stam verdikt slechts langzaam. Overigens is de plant erg eenvoudig in cultuur en vraagt geen bijzondere behandeling. Bij mij staat de plant op een zonnige plaats op de vensterbank in de huiskamer. In de winter-/rustperiode houd ik de plant geheel droog. Ik begin met watergeven als de knop uitloopt.

Bekende *Cyphostemma*-soorten zijn *C. bainesii* en *C. juttae*. Ze kunnen op dezelfde wijze gekweekt worden als *Cissus saundersii*.

Tenslotte

Een belangrijke familie in dit kader is die der *Cucurbitaceae*. Tot deze familie behoort een aantal bekende en wijd verspreide caudiciforme succulenten. Voorbeelden hiervan zijn te vinden bij de geslachten *Kendrotis* en *Neoalsomitra*. Sommigen typeren de caudexplanten in deze familie als het "prototype" van een caudiciforme plant: planten met een cau-

Cyphostemma bainesii en
Cyphostemma sandersonii

dex, waaruit lange, slingerende of liggende, veelal éénjarige stengels ontspruiten. Dat ik in dit artikel geen aandacht aan deze familie besteed, komt omdat ik geen ervaring heb met deze familie.

Met dank aan Frans Noltee voor zijn bijdrage aan dit artikel.

Aakwerf 9, 2804 MZ Gouda.

Geraadpleegde literatuur

- Bally, Peter O., 1961. The Genus *Monadenium*; with description of 21 new species, 32 plates in natural size and 88 figures. Benteli Publishers, Bern, 111 blz..
- Bourdoux, P. 1975 Caudiciforme succulenten; Beknopte beschrijving van de geslachten en soorten. - *Cactus* (Tijdschrift voor liefhebbers van cactussen en andere succulenten), Wijnegem, (7) nr. 3, blz. 47, 48.
- 1975 *Cactus* (Tijdschrift voor liefhebbers van cactussen en andere succulenten), Wijnegem, (7) nr. 4, blz. 64 - 72.
- The *Euphorbia Journal* Volume 1, 1983. Strawberry Press, Mill Valley, California, 130 blz..
- Volume 2, 1984. Strawberry Press, Mill Valley, California, 154 blz..
- Volume 4, 1987. Strawberry Press, Mill Valley, California, 169 blz..
- Graaf, A. de (eindredactie), 1983. Wat betekent die naam - *Succulenta*, Nederlands - Belgische vereniging van liefhebbers van cactussen en andere vetplanten 164 blz..
- Jacobsen, H., 1974. *Lexicon of Succulent Plants*. Blandford Press Ltd., London, 664 blz..
- Meijden, dr. R. van der (eindredactie), 1983. Heukels/Van der Meijden *Flora van Nederland*. Wolters-Noordhoff, Groningen, 20e druk, 583 blz..
- Rowley, Gordon D., 1980. *Name that Succulent; Keys to the families and Genera of Succulent Plants in Cultivation*. - Stanley Thornes (Publishers) Ltd, Cheltenham, 268 blz..
- 1987. *Caudiciform & Pachycaul Succulents; Pachycauls, bottle-, barrel- and elephant-trees and their kin: a collector's Miscellany*. - Strawberry Press, Mill Valley, California, 282 blz..
- Summa 1973-1978 - *Encyclopedie en Woordenboek in kleur* - Kluwer Algemene Boeken B.V., Utrecht-Wageningen, 20 delen.